

Grantangi Suriname,

voor de gift uit je hart!

Middelburg, 4 juni 2024

Beste lezer,

Speciaal voor het project '*Mama Africa*' deel ik graag een paar korte fragmenten uit het manuscript van mijn verhalenbundel die in 2025 zal verschijnen, het jaar waarin Suriname 50 jaar onafhankelijkheid van Nederland viert.

De oproep van beeldend kunstenaar Zeus Hoenderop uit Vlissingen om in dit 150/160-ste herdenkingsjaar bij wijze van reflectie op het slavernijverleden iets aan Suriname terug te geven, iets wat uit je hart komt, sprak me aan. Want we delen een geschiedenis, Nederland en Suriname, maar die geschiedenis verdeelt ons ook.

In 2014 maakte ik een zoektocht door Suriname naar het leven en werk van mijn heerooms Jan en Charles de Kort, de twee broers van mijn opa. Zij woonden en werkten tussen 1908 en 1977 als onderwijzer en pater in Suriname en vonden er hun tweede thuis. Mijn zoektocht naar hen werd een heuse ontdekkingsreis vol bijzondere ontmoetingen en leerzame ervaringen. Allang weer thuis, lieten die me maar niet los en besloot ik uiteindelijk om ze te delen in een boek.

Zo ontstond een bundel met verhalen van Surinamers en Nederlanders die hun leven met elkaar deelden, soms tegen wil en dank. Verhalen waarin zij vertellen over hun zorgen, problemen, geheimen, hoop, geluk, verlangens, verschillen, boosheid, angsten, tegenslag, onbegrip of verdriet, hoe zij daarmee omgingen en welke rol mijn heerooms in hun leven speelden. Stuk voor stuk verhalen die me leerden dat je door de ander te willen ontmoeten een brug kunt slaan tussen overkanten, een brug over pijn, verdriet, boosheid en verschillen heen. Inspirerende verhalen die ik wilde doorgeven aan mijn neefjes, de zoons van mijn overleden broer, aan familie en vrienden, eigenlijk aan iedereen die ze maar lezen wil, bekenden én onbekenden.

Bij wijze van preview geef ik graag nu alvast enkele fragmenten uit die verhalenbundel prijs, om precies te zijn uit mijn eigen verhaal, over het waarom van mijn zoektocht en het waarom van de bundel.

Met warme hartgroet van de 'overkant',

Marjan de Kort - www.meerdanwoorden.com

Bijlage: retourgift

Ontdekkingsreis

‘Als je niet weet waar je naartoe moet,

kijk dan waar je vandaan komt’

[Afrikaans gezegde]

<...> Ik dook dus in het leven en werk van mijn heerooms in Suriname omdat ik daar nieuwsgierig naar was en om te weten of wat zij daar gedaan hadden wel door de beugel kon. Nu de huidige tijdgeest de deksel van de doofpot heeft gerukt, buitelen de verhalen over machtsmisbruik en grensoverschrijdend gedrag immers over elkaar heen, niet in de laatste plaats in de kerk. Met andere woorden, *did they practice what they preached?* Of, zouden ze postuum alsnog de zwarte schapen van de familie worden? Dat uitzoeken was een uitdaging die ik meer dan spannend vond. Deugde het allemaal wel? Deugden zij wel?

Maar er was nóg een drijfveer. Mijn leven lang al hoorde ik van mijn ooms en tantes dat hun broer, mijn vader, het meest van hun allemaal op opa leek en nog meer op heerom Jan. *'Streng, rechtlijnig, gedreven en dominant'*. Ter verzachting kwam er dan nog achteraan: *'... maar ook sociaal bewogen, respectvol en integer'*. Wat ik me altijd heb afgevraagd is, hoe het die plechtige starre heerom Jan in hemelsnaam vergaan is in dat soepele ongekunstelde Suriname? Over heerom Charles zat ik niet zo in, die was de totale tegenpool van zijn oudere broer. Mild, vriendelijk, bescheiden en fijnbesnaard.

Vlnr. Pater Jan en pater Charles de Kort

Ondertussen was er zelfs nog een derde reden om Suriname te willen zien en dat was zijn ambivalente aantrekkingskracht. De oorzaak daarvan lag bij meester Van Gurp, een geschiedenisleraar op de middelbare school. Blijkbaar is hij een uitzondering geweest, maar

hij leerde mijn klasgenoten en mij in de jaren zeventig wél over de schaduwkanten van de Nederlandse geschiedenis. Hij besteedde uitvoerig aandacht aan het verleden dat Nederland en Suriname delen, een donker verleden van slavernij en kolonialisme. Misschien was de onafhankelijkheidswording van Suriname op 25 november 1975 voor hem de aanleiding, hoe dan ook, net als mijn tante Jacque was hij een begenadigd verhalenverteller. Met zijn boeiende stijl liet hij ons inzien hoe ingrijpend de gevolgen waren voor de levens van mensen in slavernij, alsmede voor het land dat onder het juk moest leven van kolonisator Nederland zelfs tot lang na afschaffing van de slavernij. Die verbondenheid tegen wil en dank, die intrigeerde me, zodanig dat ik met eigen ogen wilde zien wat die eeuwenlange gruwel gedaan heeft met het land en met de Surinamers. <...>

*

<...> Na bijna vier weken sloot ik mijn reis door Suriname af met een bezoek aan het graf van heerom Charles op de rooms-katholieke begraafplaats aan de Schietbaanweg in Paramaribo, waar hij omringd wordt door zijn confrères, soeurs en monseigneur Van Roosmalen. Drie ijverige verzorgers kwamen op me toe, wezen me gediensig de weg en boden enthousiast aan om heerooms grafsteen mooi schoon te schrobben. Toen zij die spic en span aan mij overdroegen, legde ik namens de familie bloemen bij heerom neer, stak een kaarsje aan en praatte in stilte met hem. Na het plotselinge overlijden in 1950 van pater Jan durfde hij zelf nooit meer met verlof naar Nederland te gaan, bang dat hem hetzelfde zou overkomen als zijn broer. Zijn geboorteland en zijn familie zag hij nooit meer terug.

Terwijl ik daar zo bij heerom Charles aan het graf stond, werd ik verrast door een gevoel van verwantschap met zijn mildheid en innerlijke diepte, zijn fijngevoeligheid en nuance. Net zoals ik in de pastorie van Mary's Hope de vurige passie voor gelijkwaardigheid en rechtvaardigheid van heerom Jan had ervaren.

Al mijmerend over zijn eeuwige rustplaats te midden van andere dienaren in het heilige huis van God, moest ik opeens denken aan die van mijn broer. Wat zouden heerooms van hem gevonden hebben? Heerom Jan had vast een katholiek dogma op hem losgelaten, namelijk dat Arno een plaatsje apart zou krijgen en dat was in dit geval beslist geen kwalificatie. Mensen die zelf hun leven beëindigden mochten van de katholieke kerk formeel niet begraven worden in gewijde grond, dus ook zijn aimabele achterneef niet. Daarentegen vermoed ik dat heerom Charles een aanzienlijk troostrijker idee over hem zou hebben gehad.

Eerder iets in de trant van: elk mens verdient een plaatsje bij Onze Lieve Heer, bij leven en in de dood.

Het was op een vreemde manier emotioneel om als nazaat aan het graf van de ene oudoom te staan en in de pastorie van de andere oudoom te logeren, mannen die ik nimmer had ontmoet en slechts had leren kennen via foto's en verhalen. Beiden zo ver weg in tijd en plaats, maar toch zo dichtbij in geest en gevoel. <...>

*

<...> Eenmaal weer thuis heb ik lange tijd nodig gehad om alle indrukken en ervaringen tot me door te laten dringen, te verwerken. Regelmatig pakte ik mijn schrift met aantekeningen om de verhalen en belevenissen terug te lezen. Ze lieten me niet los. In het kielzog van mijn heerooms werd ik zoveel generaties later nogal bewogen door hun leven en hun geschiedenis, die ons eveneens bindt en verdeelt. Verbonden door de familieband en door gedeelde karaktereigenschappen, verdeeld door verleden en heden, hemel en aarde, kerkelijk en wereldlijk leven.

Tegelijkertijd besepte ik dat ik kón terugkijken, op ontdekking had kúnnen gaan. Op zoek naar mijn familieleden, naar hun levens, hun verhaal. Wat ook mijn verhaal is. Voor heel veel Surinamers is dat echter een heel ander verhaal, namelijk geen. Of toch wel, dat van wortelrot. Hun wortels afgesneden, hun identiteit afgepakt, hun voorouders kwijtgeraakt. Ontheemd. Ontkend. Onmenselijk. Tegenover mijn rijkdom aan existentiële vanzelfsprekendheid staat hun wond van diepe pijn, leegte en gemis. Een meer dan kil besef, waarvan ik me de reikwijdte nauwelijks voor kan stellen, bevoorrecht als ik ben.

Een broer van mijn vader (die van het laatste stukje pannenkoek in het verhaal van Toos) heeft de familiestamboom onderzocht en kwam tot ergens in 1600 terecht. De wortels van de De Kortens schijnen tot in Spanje te reiken. Vandaar ons vurig temperament blijkbaar, een duidelijke familietrek. Gelukkig is via de wortels van mijn moeder die al te felle vurigheid bij mij wat aangelengd met Belgische gemoedelijkheid.

Nog niet zo lang geleden kwam ik op het online platform ‘Gedeeld Verleden, Gezamenlijke Toekomst’ een bijzonder initiatief tegen. ‘Ontrafel de verloren Afrikaanse roots’ van dr. Arwin Ralf, forensisch geneticus en postdoctoraal onderzoeker bij het Erasmus MC. Wat zou het mooi zijn als nazaten van tot slaaf gemaakte mensen via hun DNA te weten kunnen komen tot waar de wortels van hun stamboom reiken. En dat ze zo misschien zelfs

wel hun familieleden kunnen terugvinden en hun Afrikaanse naam. Wat zou het mooi zijn als de Nederlandse Staat ze die kan teruggeven met genetisch en genealogisch voorouderonderzoek, bij wijze van spreken dan. Als vorm van genoegdoening. Of herstelbetaling, zo je wil. <...>

*

<...> De mensen die ik in Suriname sprak waren opmerkelijk vaak positief gestemd over de steun die ze hadden gekregen van de strenge pater Jan en de vriendelijke pater Charles. Menigeen had hen 'goede herders' genoemd en waardeerde hen om hun zorgzaamheid, hun medemenselijkheid en hun houding van samen leven en samen delen. De evangelisatie waar ik zelf zo'n moeite mee had, bleek voor velen juist een welkome steun en toeverlaat.

Zo heeft de verkenningstocht naar mijn heerooms geen schokkende onthullingen opgeleverd, op wat nagelbijten na over het dogmatische denken van heeroom Jan en zijn bestraffende vingertikken. Werkelijk iedereen vertelde telkens hoe vurig, streng, rechtlijnig en plechtig heeroom Jan was en hoe vriendelijk, kalm, wijs en bescheiden heeroom Charles. En

beiden soms ook té. Verder spraken mensen keer op keer óók over hoe beide paters iedereen bejegenden met respect, naastenliefde en vertrouwen. Maar wat me nog het meest verheugde om te horen was, dat zij hun medemensen altijd gelijkwaardig behandelden, ongeacht kleur, afkomst, opleiding, cultuur, leeftijd, geslacht, status of zelfs religie. In die zin zijn ze postuum mannen naar mijn hart geworden. <...>

*

<...> Met Floris en Bas -de zoons van mijn overleden broer, jonge tieners nog destijds- deelde ik van alles rondom mijn Surinamereis. Van de geschiedenis van de Nederlandse slavernij en het kolonialisme in Suriname tot het waarom van mijn interesse voor Suriname en die voor onze heerooms De Kort. Na terugkomst vertelde ik hun over de uiteenlopende ontmoetingen en belevenissen aldaar en natuurlijk over de heilige ceremonie voor hun overleden vader.

Als zus van hun vader hebben wij een bijzondere band, sterk en diep. Ik kan hun vader niet vervangen en dat wil ik ook geenszins, maar als tante mag ik van speciale betekenis zijn in hun leven. Ik mag hun troost, kracht en inspiratie geven en andersom geven zij die aan mij. Verschillend als we zijn, proberen we ons verdriet te delen, evenals het leven en de wereld.

Het traumatische verlies van hun vader, mijn broer, heeft ons geleerd om te delen wat er in ons hoofd en ons hart omgaat. En daarbij vooral iemands beleving te respecteren, ook al begrijp je zijn of haar gedachten, gevoelens, wensen, behoeften, verlangens of gedrag soms niet, omdat ze anders zijn dan de jouwe. Dat is best moeilijk, zeker als er sterke emoties in het spel zijn. Moedig zijn in het voorbij je eigen ego kijken en niet oordelen, dat helpt ons.

Ik vind het mooi om te zien hoe zij, inmiddels twintigers, hun identiteit ontwikkelen. Ze willen openstaan voor verschillen, voor respect, voor inclusie, voor gelijkwaardigheid. En dat terwijl ze, jong als ze waren, hebben moeten meemaken wat een gevoel van onbegrip, veroordeling, uitsluiting en eenzaamheid met een mens kunnen doen. Misschien komt het juist wel daardoor. Want als er iets is wat wij als familie ondervonden hebben, dan is het wel dat persoonlijke omstandigheden, ervaringen en perspectief een grote rol spelen in hoe je dingen emotioneel beleeft. En hoe die beleving, en dan met name verschillen daarin, van invloed is op het contact tussen mensen, op hun communicatie, op hun relatie. <...>

*

<...> Mijn diepgevoelde dank gaat uit naar al die mensen die zo openhartig hun levensverhaal wilden delen, hun vragen en problemen, hun geluk en verdriet, hun strijd en dilemma's, hun worsteling en moed, hun zoektocht naar zingeving. Noah, Baptista, Toos, Gregory, Amimba, opa Sensi en alle anderen van wie de naam hier niet genoemd wordt, maar zonder wie deze bundel er zeker niet geweest zou zijn.

Hun verhalen zijn verhalen over de kleine menselijke geschiedenis tegen de achtergrond van de grote donkere geschiedenis die Surinamers en Nederlanders delen. Verhalen over verschillen maar vooral overeenkomsten. Daarom is dit niet alleen mijn bundel maar tegelijkertijd die van hun. Ik heb veel van hen geleerd, over het land, over de mensen, over mijn heerooms en vooral over het leven. Over hun enorme levenskunst en overlevingskracht. De waardevolle gesprekken met hen hebben mijn leven rijker gemaakt, betekenisvoller. Net als bij mijn heerooms hebben zij óók bij mij een speciaal plekje in mijn hart. *Grantangi*. <...>

Colofon

Tekst en foto's door Marjan de Kort

Foto paters Jan en Charles de Kort uit familiearchief

Retourgift aan Suriname ter gelegenheid van het kunst- en cultuurproject 'Mama Africa' - bezinning op het slavernijverleden

Datum: juni 2024

© Alle rechten voorbehouden. Niets van deze beelden en tekst mag op welke wijze dan ook worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.